

BRON

Piet Slegers 1967-1968

BRON, een toevoeging aan het Masterplan
IJsseldistrict Velp die een boost zal geven aan de
leefbaarheid van deze nieuwe woonwijk

Versie 02-08-2022

Samenvatting

In 1968 kreeg Velp een indrukwekkend kunstwerk BRON van de bekende Velpse beeldhouwer Piet Slegers bij het kantoorgebouw van het “Waterbedrijf Gelderland”. Door fusies is dit gebouw verlaten en het kunstwerk beschikbaar gekomen. Er is intensief gezocht naar een locatie voor herplaatsing van BRON, maar het bleek tot nu toe niet mogelijk in Velp een locatie te vinden die recht doet aan dit kunstwerk.

Gezien het karakter van BRON lijkt dit kunstwerk echter uitermate geschikt om de leefbaarheid van de geplande nieuwbouwwijk (werktitel IJsseldistrict) verder te verhogen. Geschikte lokaties worden voorgesteld, maar planologisch onderzoek is verder gewenst.

In de openbare ruimte van Velp is geen enkel werk van Slegers aanwezig, terwijl het oeuvre van Slegers vrijwel geheel gecreëerd werd voor de openbare ruimte (zie sectie 5. Bijlage) en veel plaatsen verrijkt werden door zijn creaties (zie b.v. *Sfeer Project*’ bij het Europees Parlement in Straatsburg). Deze omissie kan door plaatsing van BRON in deze nieuwe wijk worden opgeheven.

Wij pleiten er daarom voor, BRON te integreren in het masterplan IJsseldistrict.

Inhoud

1	Inleiding.....	4
2	BRON	4
2.1	Voorgeschiedenis.....	4
2.2	De Beeldhouwer Piet Slegers (1924-2016).....	5
2.3	Het ontstaan van ‘BRON’	6
2.4	Het beeld BRON.....	7
3	De rol van BRON in het IJsseldistrict.....	7
3.1	Waarom in Velp?	7
3.2	Waarom in het IJsseldistrict?	7
3.3	Waar in het IJsseldistrict?	8
3.3.1	Centraal.....	8
3.3.2	Alternatief: aansluiting zoeken bij de hydrologie van de omgeving.....	9
4	Huidige eigendomsstatus van BRON	9
5	Bijlage: Piet Slegers Beeldhouwer.....	10

1 Inleiding

De Gemeenteraad van Rheden heeft met masterplan IJsseldistrict goedgekeurd. Daarmee is een uitgangspunt voor een nieuwe woonwijk in Velp-Zuid op en rond de locatie van het voormalige Ziekenhuis vastgelegd. In dit masterplan is veel aandacht besteed aan de leefbaarheid van deze toekomstige nieuwbouwwijk.

RIQQ, het kunstbedrijf van de gemeente Rheden, heeft op verzoek van de gemeente een onderzoek gestart om een nieuwe locatie te vinden voor het beeld BRON van de Velpse kunstenaar Piet Slegers. Dit beeld heeft een aantal unieke eigenschappen die het de potentie geeft om de leefbaarheid van de nieuwe wijk aanzienlijk te verhogen. RIQQ, daarin gesteund door de stichting Behoud Karakter Velp, pleit er daarom voor om bij de uitwerking en uitvoering van het masterplan het Beeld BRON een prominente plaats te bieden.

Deze notitie geeft aan waarom en waardoor BRON deze toegevoegde waarde aan de bewoners van deze nieuwe wijk zal bieden.

2 BRON

2.1 Voorgeschiedenis

1968: De pompen van 'BRON' worden voor het eerst aanzet. De oerkrachten van de aarde splijten de bestrating uiteen. De aarde wordt opgedrukt en versteent tot een rotsachtige formatie. Het Veluwe-

water spuit omhoog, bevrijd nadat het eeuwen lang gevangen zat in de bodem van het Veluwemassief. BRON wordt gehuld in een mist. Vanaf die dag heeft 'Waterbedrijf Gelderland' een beeldbepalend kunstwerk op het plein voor haar hoofdkantoor aan de Arnhemsestraatweg in Velp.

'BRON'

2018: 'BRON' staat er desolaat en verweesd bij. Zestien jaar geleden is het 'Waterbedrijf Gelderland' gefuseerd met 'Waterleiding Maatschappij Overijssel' en 'Nuon Water' tot het grootste drinkwaterbedrijf van Nederland: Vitens. Het nieuwe hoofdkantoor van het waterconcern staat in Arnhem, en in Velp worden de pompen van 'BRON' uitgezet. BRON verkommert! Zonder water verloopt zijn oude glorie. Hekken ontnemen het vrije zicht. Op het terrein van het Waterbedrijf is een nieuwe woonwijk gepland, waarbij voor 'BRON'

geen plaats kan worden ingeruimd. Piet Slegers en familie, Stichting Behoud Karakter Velp, Belangenvereniging Daalhuizen en RIQQ, dringen al jaren bij de gemeente aan om een goede plaats te vinden voor dit indrukwekkende kunstwerk, een plaats Velp waardig. Onder druk van de omstandigheden wordt een comité gevormd onder leiding van RIQQ, het kunstbedrijf van de gemeente Rheden. Samen wordt gezocht naar een geschikte locatie die het beeld, én Velp, eer aandoet.

2.2 De Beeldhouwer Piet Slegers (1924-2016)

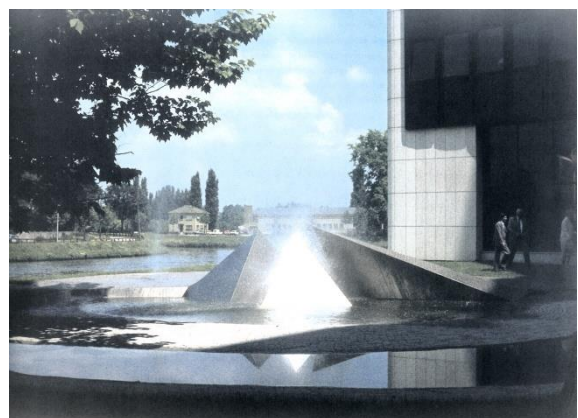
“...Ze (werken van andere beeldhouwers)zijn spannend van opbouw, zoals een compositie van Bach en stralen een eeuwige spanning en harmonie uit. Mijn werk¹ is toch heel anders. Bij mij gaat het meer om de eeuwige waarde van de natuur voor de mens. Ik probeer in mijn beelden iets te leggen van het onzichtbare en onbeschrijfelijke, waarvan de natuur doordrongen is. Ik wil altijd werken in samenspraak met de natuur voor mensen die daarvoor open staan. Het maken van beelden zie ik als een soort doorgeven van leven, van gevoelsvormen.

Zoals ik al zei, ik denk dat ik beelden maakte en maak, die volledig uit mezelf komen, waardoor ik wat mijn werk betreft weinig aansluiting voel bij het werk van andere kunstenaars in Nederland. Dat mijn werk enigszins apart staat van dat van andere beeldhouwers en moeilijk is in te passen, heb ik nooit zo erg gevonden...”.

Piet Slegers was een eigenzinnig kunstenaar. De academie in Arnhem heeft hij nooit voltooid, gewoon omdat hij met de beperkingen ervan niet uit de voeten kon. Maar de intensieve contacten met de hele kunstwereld van Sandberg en Rietveld tot Couzijn, Struyken en Cremer, boden hem een geweldige leerschool, leergierig als hij was. Zijn eigenzinnigheid maakte daarbij dat hij alleen datgene kon maken dat recht uit zijn hart kwam, ongebonden door traditionele conventies, hypes, scholen of –ismen. En het wonderlijke is dat hij met opdrachten altijd uit de voeten kon, en zich ook nooit in zijn vrije creativiteit beperkt voelde. De ruimte waar het beeld moest komen en de betekenis die het moest krijgen inspireerde Slegers juist om elke opdrachtgever meer te bieden dan waarom was gevraagd.

En dat was ook het geval bij het beeld ‘BRON’ voor het hoofdkantoor van het “Waterbedrijf Gelderland” in Velp.

Het beeld ‘BRON’ vormt een kantelpunt in het werk van Slegers. Het markeert de overgang van figuratief naar abstract, van beelden op een sokkel naar landschapskunst, van een beginnend beeldhouwer naar een veel gevraagd ‘verrijker’ van de openbare ruimte. Overal in Nederland bepalen en verrijken beelden (meer dan 30!) van Slegers het karakter van de ruimte waarin mensen vertoeven. Ervaar de ruimtewerking van de ‘Landzee’, een beeld van 5 hectare in Flevoland, of het ‘Sfeer Project’ waar water, wind en zon de verschijningsvorm van het werk bepalen op het plein voor het Europees Parlement in Straatsburg.

‘Sfeer Project’ Europees Parlement Straatsburg

¹ Interview met Piet en Gerda Slegers door Alex de Vries, november 2003 in ‘Piet Slegers’ door Jaap Bremer en Alex de Vries, De Zwaluw Arnhem 2004. ISBN 90-803313-9-2

‘Wat ik voel, kan ik maken’ een uitspraak van Slegers die hij waarmaakte, ook bij het beeld ‘BRON’.

Piet Slegers nam deel aan meer dan dertig tentoonstellingen. Hij ontving de Quarles van Uffort-prijs 1975 voor ‘Plastiek’ van de Provincie Gelderland en, in 2011, de Wilhelmina-ring, de oeuverprijs voor beeldhouwers. (Een gedetailleerde beschrijving van Piet Slegers als kunstenaar vindt u in: Sectie 5. Bijlage: Piet Slegers Beeldhouwer).

2.3 Het ontstaan van ‘BRON’

Ontwerp ‘BRON’

Toen, in 1967, Slegers de bijzondere steen ‘Michelnauer Tuff’ probeerde aan te schaffen voor zijn beeld bleek in de groeve van Michelnau, Duitsland alle steen door de overheid voor andere doeleinden gereserveerd te zijn. Slegers liet de directeur van de groeve toen zijn ontwerp voor ‘BRON’ zien. Deze ging onmiddellijk overstag met de woorden¹: “*Dit is precies wat de steen wil*”. De kracht van het ontwerp had toen al overtuigingskracht!

De Michelnauer Tuff bood Slegers de mogelijkheid zijn spel met licht en water te spelen. De kleur van de steen volgt de loop van de seizoenen: in vochtige perioden is de steen donker en begroeid met mos en bij droogte is hij lichtrood van kleur². Het zijn enkele zeer grote brokken lavasteen die, als het ware, zijn opengesprongen en waartussen een BRON opwelt, die een dieper gelegen stuk met water vult. De directe omgeving van het beeld is golvend en door Slegers bedekt met betonklinkers. Deze vertonen hier en daar diepe barsten en uit die spleten komen nevel-fonteinen die de kracht van het opwellende water doen ervaren³. Slegers: “*Voor kinderen van vijf tot volwassenen van vijf en zeventig moet een beeld overkomen door een vorm die spreekt, die een verhaal vertelt. Als je eerst uitgelegd moet krijgen wat een beeld voorstelt, is het niet goed. Het moet niet in de natuur staan, maar ‘hangen’, het moet loskomen, vrijkomen en de zon in de gaten hebben*”⁴.

Slegers hakt zelf ‘BRON’

Deze directe ervaring hebben we nu nog. Wie ziet hoe het beeld getuigt van de oerkracht van de aarde die de ‘beschaafde’ bestrating doet ‘golven’ en openbarsten waardoor het water uit de diepte vrij komt, moet onwillekeurig denken aan de gaswinning in Groningen waar aarde protesteert met bevingen. Of, aan de vervuiling door de mens van de aardatmosfeer, waardoor de aarde dreigt te protesteren met dramatische klimaat-gevolgen. Een goed kunstwerk spreekt niet alleen aan in de tijd van haar ontstaan maar heeft eeuwigheidswaarde. De zeggingskracht van ‘BRON’ is, ook vijftig jaar na haar ontstaan, nog volledig intact!

² ‘Piet Slegers’, Jaap Bremer en Alex de Vries, De Zwaluw Arnhem, pag. 60.

³ Jaap Bremer en Alex de Vries, ‘Piet Slegers’, De Zwaluw, Arnhem 2004, pag. 60.

⁴ Herman Baljet, Interview met Piet Slegers, ‘Roestvrij staal’, 1999

2.4 *Het beeld BRON*

Het complexe beeld “BRON” ontwierp Slegers in opdracht van het ‘Waterbedrijf Gelderland’ (later Vitens) voor haar kantoor aan de Arnhemse Straatweg in Velp in 1967. De inbreng van water als materiaal vond hij op die plaats vanzelfsprekend, en bracht een grote beweeglijkheid door het gebruik van zgn. verneveling, dat het werk meer natuurlijkheid en een zekere geheimzinnigheid meegaf. Kort daarvoor had Slegers de hand weten te leggen op een partij rode lavasteen (Michelnauer Tuff) waarmee hij dit samengestelde beeld tot een bijna natuurlijk object wist te maken. Het bestaat uit een 4-tal, uit delen opgebouwde elementen met smalle openingen daartussen. Hij ontwierp ook de zetting op het terrein met spleten, verhogingen van lavasteen en glooiingen zodat het geheel als organisch gegroeid overkomt. Het beeld met haar omgeving meet 20 x 15 meter en komt als het ware voort uit een waterbassin. Ondanks het 3-dimensionale concept heeft het beeld toch een zichtbare vóór- en achterzijde. De voorzijde die zich naar de straat keert en dus naar het langslopende en rijdende verkeer, is meer open en spiegelt zich in het water. De achterzijde is wat meer gesloten en richt zich op het gebouw. En hier komt een extra dimensie in zicht. Vanuit de hoogbouw wordt de kracht van BRON pas geheel tot zijn recht (zie voorblad). Vanuit een hoog perspectief wordt de oerkracht van de openbarstende aarde, de kracht van het water direct ervaren. Slegers ging er prat op dat zijn beelden “pasten” in hun ruimtelijke omgeving. Met BRON schiep hij een beeld dat niet alleen door omstanders (horizontaal) wordt ervaren, maar dat ook een sprekende verticale dimensie biedt!

Piet Slegers hakte het beeld persoonlijk en op de locatie. Met de tijd – het stond er een halve eeuw – heeft het beeld een patina gekregen dat haar natuurlijkheid nog eens onderstreept.

3 De rol van BRON in het IJsseldistrict

3.1 *Waarom in Velp?*

Piet Slegers heeft nagenoeg zijn hele werkende leven gewoond en gebeeldhouwd in Velp. De beelden die hij maakte werden overal in Nederland, en daar buiten, gevraagd om de openbare ruimte karakter te geven. Het beeld ‘BRON’ stond in Velp weliswaar niet op gemeentegrond, maar de locatie werd door ieder ervaren als behorend tot de openbare ruimte. Er is geen ander beeld van Slegers dat in Velp die functie vervult. ‘BRON’ hoort bij Velp. Het is in Velp bedacht, gemaakt en gewaardeerd. Het moet in Velp blijven!

3.2 *Waarom in het IJsseldistrict?*

Het IJsseldistrict is in de planfase, waarin nog aandacht kan worden gegeven aan de leefbaarheid voor zijn bewoners. In de planvorming/masterplan is die aandacht er volop: de nieuwe wijk wordt autoluw, is doorkruist door bomenlanen (Stadslanen, Park As, IJssel As) en bevat een Centrale Groene Ruimte (Park Nieuw Velp). Daarmee wordt een klimaatadaptieve woonwijk gecreëerd met volop flaneermogelijkheden. Wat, in onze ogen, beter kan is het scheppen van een centraal punt waar mensen elkaar ontmoeten, kinderen kunnen spelen, ouderen kunnen kletsen.... Een wijk met zo’n 800 woningen (ca 2000 bewoners) rechtvaardigt zo’n maatschappelijk rustpunt in de wijk.

BRON kan dit bieden!

Wij denken daarbij aan een pleintje met BRON als uitgangspunt. De fonteinen van BRON worden voortgezet in de bestrating en functioneren als speelfonteinen voor kinderen in de zomer. Langs de groen omzoomde rand van het pleintje staan bankjes met keuvelende mensen, verliefde stelletjes, kletsende jongeren en genietende oudjes. Allen worden geboeid door de levendigheid van stromend

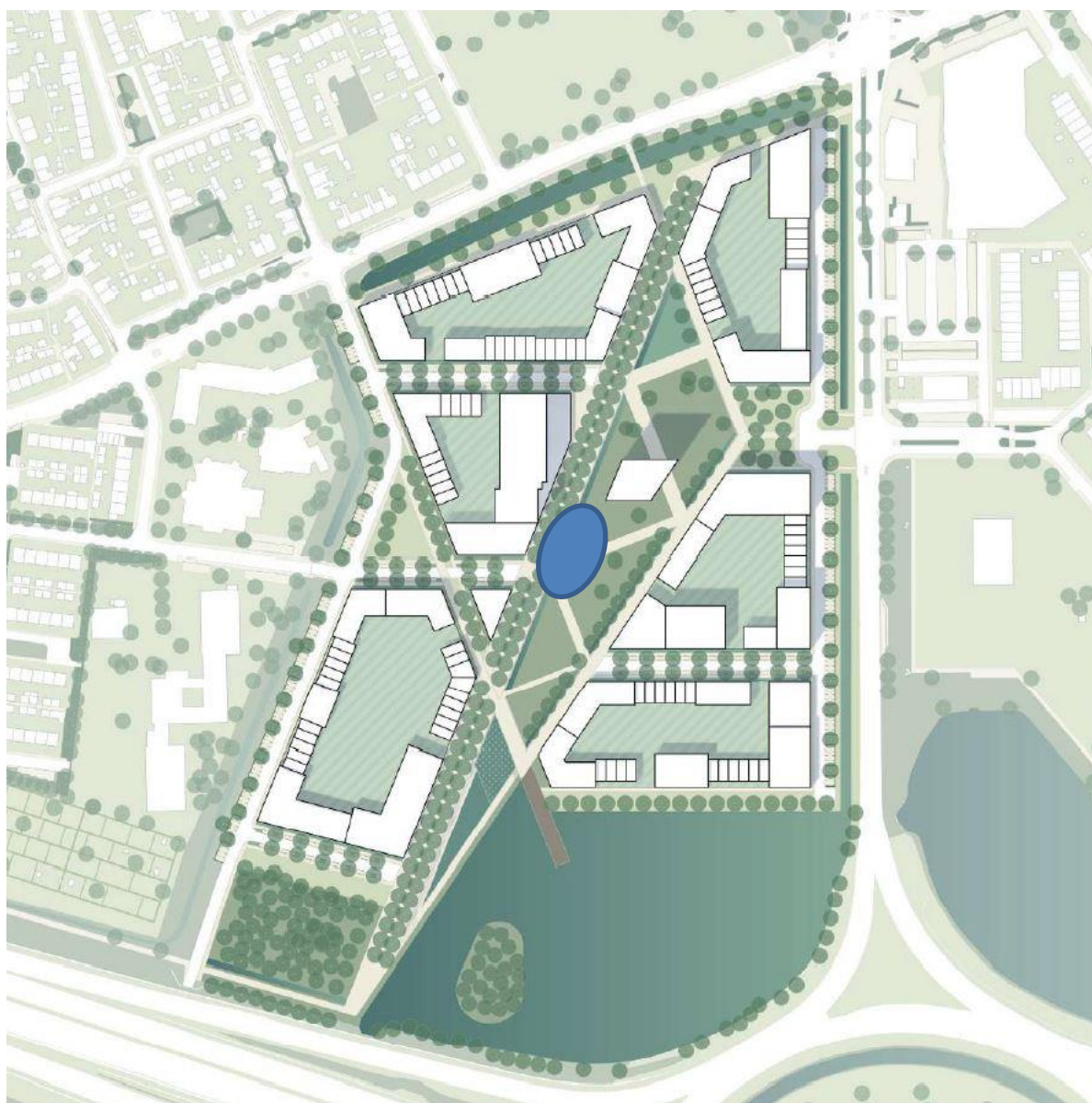
water, flitsende fonteinen en een ondiepe beek die natuurlijk afwatert in de geplande waterpartijen.....

3.3 Waar in het IJsseldistrict?

Wij hebben niet de pretentie meteen de optimale locatie voor BRON te kunnen offeren, maar doen een poging. Het vinden van een echt optimale locatie laten we graag aan planologen over. Hier onze lekenpoging om te duiden wat onze droom is.

3.3.1 Centraal

Omdat BRON óók van bovenaf moet worden gezien, is een plaatsing in de buurt van de centrale hoogbouw voor de hand liggend.

Voorstel voor een ontmoetingspleintje met BRON als inspirerend element.

Het ovaal in bovenstaande figuur maakt onderdeel uit van de Park As. Ter plaatse wijkt de bomenrij uit elkaar om een bestraat pleintje⁵ te vormen. BRON staat dan aan de noordkant van het plein, iets terzijde van de As. De afwatering van de fontein van BRON vormt een ondiepe beek met daarin speelfontein. Het beekje watert af op de waterloop parallel aan de Park As. Onder de beschutting van de bomen staan bankjes voor de bewoners. Zij genieten van de intimiteit van het pleintje, het bewegende water, van de mystiek van BRON. Het zou daarbij ideaal zijn als zich buiten de bomengordel enkele horeca gelegenheden zouden vestigen.

**Geef IJsseldistrict een hart. Een hart waar het leven kan worden geleefd, gespeeld!
BRON biedt daartoe de bron!!**

De voorgestelde locatie heeft als bijkomend voordeel dat dit op grond is die eigendom van de gemeente is. Bij de plaatsing zijn dus geen privé-eigenaren betrokken.

3.3.2 Alternatief: aansluiting zoeken bij de hydrologie van de omgeving

Langs het talud van de A12 ('Beek op de Paasberg') zien we een waterloop die nabij de Ulenpas uitkomt in de westelijke Velperbroekvijver. En een waterloop die vanaf Kennedyvijver via Waterstraat en Broekstraat, ook overgaat in genoemde vijver.

Er zou kunnen worden onderzocht of het kunstwerk onderdeel kan zijn van deze hydrologie van de locatie. Misschien biedt de bestaande hydrologie in dit lage deel van Velp kansen. Aansluiting bij bestaand oppervlaktewater kan de expressie en inpassing van het kunstwerk vergroten. Daarom verdient onderzoek naar de mogelijkheden zeker ook aandacht.

4 Huidige eigendomsstatus van BRON

Bij de overdracht van het perceel van de waterleidingmaatschappij aan de ontwikkelaar van de nieuwe woonwijk aan de Arnhemsestraatweg werd ook het beeld BRON in eigendom overgedragen. De ontwikkelaar wilde het beeld wel overdragen aan de gemeente voor plaatsing elders, hijzelf zag geen mogelijkheid het op de oude plaats te handhaven. De gemeente stelde de gemeentewerf beschikbaar voor twee jaar, in afwachting van een geschikte locatie. Door de commissie, onder auspiciën van RIQQ, zijn diverse locaties onderzocht. Zonder succes.

Demontage van het beeld moest dringend plaats vinden vanwege de planning van de bouw van de nieuwe woonwijk. De familie Slegers heeft zijn verantwoordelijkheid genomen door de kosten van vakkundige demontage voor haar rekening te nemen. Het beeld bleef twee jaar voor de gemeente beschikbaar en de eigendom zou, indien er geen geschikte locatie gevonden zou worden, overgaan naar de familie Slegers. Formeel moet deze nu dus eigenaar zijn.

Het beeld is opgeslagen bij:

MEESTERS IN
Hogewaard 6
Tienhoven aan de Lek
Postbus 3
4233 ZG Ameide

⁵ Wij denken aan een oppervlak van circa 30x50 m. BRON vergt 15x20 m!

0888-3559800

www.meesters-in.nl

Wij hebben Guido Slegers, de oudste zoon van Piet, benaderd met de vraag of het beeld nog beschikbaar is voor plaatsing in het IJsseldistrict. Daarop is bevestigend geantwoord, mits de gemeente de verantwoording voor het beeld en de eigendom geheel overneemt en de familie intussen nog geen andere bestemming heeft gevonden.

5 Bijlage: Piet Slegers Beeldhouwer

Piet Slegers (1924 – 2016) werd geboren in Mierlo (Brabant) als zoon van een klompenmaker, later huisschilder. De jonge Piet blonk al snel uit in tekenen en boetseren (1936–1944). In 1941 ging hij als 17-jarige naar de Arnhemse school voor kunst en kunstnijverheid. Hij kreeg daar les van Gijs Jacobs van den Hof. Ook de invloed van Hildo Krop en John Raedecker was in die tijd goed zichtbaar. Hij leerde er hakken en modelleren met als basis de klassieke beeldhouwkunst. In Slegers' eerste werken neemt hij de menselijke figuur als onderwerp. Tijdens de na-oorlogse jaren (tot 1953) zien we Slegers gaandeweg een grotere eenvoud en organische vormen toepassen in zijn sculpturen (groei en beweging). In die tijd krijgt hij ook voor het eerst opdrachten voor grotere, monumentale beelden in de openbare ruimte. Bijvoorbeeld het ontwerp voor het Auswitzmonument. Hij werkte samen met collega's als Wessel Couzijn en Carel Visser. In 1965 ontvangt hij de Quarles van Uffordprijs van de provincie Gelderland. Hij woont dan al enkele jaren in zijn door Gerrit Rietveld ontworpen woonhuis in Velp, waar hij tot aan zijn dood zal blijven. Behalve werken in brons experimenteert hij met bijzondere steensoorten zoals tufsteen en rode lavasteen. Een materiaal dat hij ook zal gebruiken voor zijn werk "BRON" (1967–1968) voor het hoofdkantoor van het 'Waterbedrijf Gelderland' in Velp. De vormgeving van het terrein en de inbreng van water betreft hij daar bij. De spiegeling en de beweeglijkheid van water bevalt hem bijzonder. Daarmee vooruitlopend op zijn latere werken, waarbij water essentieel zal blijken. In de 70-er jaren worden zijn werken strakker en gaan sterker dan voorheen relaties aan met het landschap (vgl. land-art), met stedenbouw en architectuur. Inhoudelijke inspiratiebronnen zijn dan : licht, schaduw en reflectie, richting, en de verbinding tussen de aarde en de lucht daarboven. Deze werken worden veelal uitgevoerd in roest-vast-staal door zijn beide zonen, die in Duiven een op kunst gericht staalconstructie bedrijf bemannen. In de negentiger jaren worden zijn beelden complexer en organischer van vorm. Groei, en daarmee meer gebogen vormen, gaat dan een grotere rol spelen in zijn thematiek. Gedurende de jaren 1970 tot 2000 gaf Piet Slegers met collega's als Tajiri, Volten, Carel Visser en Couzijn vorm aan de ontwikkeling van de beeldhouwkunst in Nederland. In 2011 ontving hij de nationale prijs voor verdiensten in de beeldhouwkunst, de Wihelminaring.

Een uitgebreide lijst van de kunstwerken van Piet Slegers wordt geboden in het boek van Jaap Bremer en Alex de Vries⁶. We beperken ons hier tot enkele bekende kunstwerken in de openbare ruimte van Piet Slegers:

- "BRON", sculptuur met omgeving bij kantoor Waterleiding Vitens in Velp (1967–1969)
- "Aardzee", land-art werk van 500 x 100 m. Flevopolder bij Zeewolde (1976 – 1982)
- "Zonneproject", staal, gras en aarde bij Kröller-Müller museum Otterlo (1979)

⁶ Jaap Bremer en Alex de Vries, 'Piet Slegers', De Zwaluw, Arnhem 2004, pag. 213-223

- “Landschappelijk zonneproject”, straatstenen, verf bij Gemeentehuis De Steeg (1978), geschonken door de provincie aan de gemeente Rheden
- “Landschapssfeer project”, - hoofdkantoor RABO bank in Utrecht: vormgeving binnenplein met stalen naald (1980 – 1984)
- “Zonnewende“, H.K.H. koningin Beatrix - autonoom beeld in R.V.S. (1992)
- “EnergieBRON“ kantorencomplex Amsterdam Z.O.: R.V.S en waterbeweging (1992 – 1995)
- “Observers“ luchtmachtbasis Soesterberg - twee spits toelopende naalden (1993 – 1996)